

door de Japanners als een waardevolle kracht gezien) geëist dat hij medewerking zou verlenen aan de Japanse propaganda waartoe hij zich in eerste instantie bereid had verklaard – hij weigerde nu, werd afgeranseld, zelfs met executie bedreigd en gaf zijn verzet op. Tewerkgesteld in de 'radiowijk', zette hij daar een dagboek voort waarmee hij eerder was begonnen.<sup>1</sup>

Jansen, een ook cultureel zeer ontwikkeld man<sup>2</sup> die kritisch stond tegenover het Nederlands koloniaal bewind<sup>3</sup>, was zich er van bewust dat hij ('een toeschouwer die niet van doodgaan maar van comfort houdt'<sup>4</sup>) in het 'radiokamp' met zijn werk de Japanse zaak diende. Dat deden ook de anderen die er tewerkgesteld waren, en aan die anderen werd Ritman in juli '42, na zijn herstel, toegevoegd – ook hij had, na van zijn oorspronkelijke toezegging teruggekomen te zijn, onder Japanse mishandelingen zijn verzet opgegeven. Ritman evenwel kwam in een situatie te verkeren waarin hij de Japanners een aanzienlijk belangrijker hulp verleende dan Jansen: hij werd namelijk medewerker van de propaganda-dienst. Niet zonder schuldgevoel! 'De kwestie is', tekende Jansen eind juli '42 aan, 'dat we 't allemaal prettiger vinden om uit de gevangenis te blijven . . . we zijn vies van onszelf (dat gaf ook R[itman] toe) en zijn niet gerust over latere consequenties.'<sup>5</sup>

Nu Zimmerman.

Hij werd volgens zijn in oktober '45 geschreven rapport enkele dagen na zijn eerste bespreking in Batavia weer naar Bandoeng overgebracht waar hij kapitein de Lange kon ontmoeten die hem zei er in geslaagd te zijn, in verbinding te komen met de Australische guerrillastrijders bezuiden Soekaboemi die over een zender zouden beschikken. Eind mei moest Zimmerman zich weer in Batavia melden, waar hem ten kantore

<sup>1</sup> Een publikatie van dit dagboek (het is slechts van mei '42 af bewaard gebleven) is in voorbereiding en de commissie die zich daarmee belast, heeft ons verlof gegeven het door te werken. Wij voegen daaraan toe dat wij van J. K. Brocades Zaalberg, die kort na het einde van de oorlog in het bezit kwam van dit dagboek, aanvullende gegevens hebben gekregen over het Japanse 'radiokamp'. <sup>2</sup> E. du Perron, die aan het einde van de jaren '30 op Java contact had met verscheidene Nederlanders en Indische Nederlanders die van mening waren dat het Nederlands beleid kortzichtig was, noemde Jansen eind '37 in een brief aan Menno ter Braak, 'de intelligentste en behoorlijkste van allemaal', 'jouw *honnête homme*'. (brief, 29 nov. 1937, in M. ter Braak/E. du Perron: *Briefwisseling 1930-1940*, dl. IV (1967), p. 208). <sup>3</sup> Vertrouwen dat de Indonesiërs er in zouden slagen, zelf hun samenleving op behoorlijke wijze vorm te geven, had hij niet – 'er moet nog minstens 25 jaar Westerse *leiding* blijven', tekende hij in juni '44 aan. ('Dagboek', 2 juni 1944). <sup>4</sup> L. F. Jansen: 'Dagboek', 30 sept. 1942. <sup>5</sup> A.v., 29 juli 1942.